

Ilja Budrajtskis & Meduza

”Putins regim kan inte utvecklas”

Intervju med den ryske socialisten Ilja Budrajtskis

Ur *Links International Journal of Socialist Renewal*, 12 maj 2023

Artikelförfattaren *Ilja Budrajtskis*, f 1981, är historiker och kulturell och politisk aktivist. Sedan 2009 är han doktorand i historia vid Ryska vetenskapsakademien i Moskva. 2001-2004 var han aktiv i protester mot G8 och på Europeiska och Internationella sociala forum. Sedan 2011 har han varit medlem av och språkrör för Ryska socialistiska rörelsen. Han ingår i redaktionen för ”Moskvas konstmagasin”. Medverkar regelbundet på en rad politiska och kulturella webbsajter.

Invasionen av Ukraina ställde det ryska samhället inför konsekvenserna av en flera decennier lång omvandling som bland annat började med att Vladimir Putin införde en ny arbetslagstiftning. Den antogs i december 2001, minskade fackföreningarnas rättigheter, ökade den samhälleliga uppsplittringen och ledde till att all solidarisk politik smulades sönder. Historikern och den politiske kommentatorn Ilja Budrajtskis har tillhört den ryska politiska scenen på vänsterkanten sedan 1990-talet och varit engagerad i facklig aktivism och andra medborgarinitiativ. Meduza samtalande med honom om situationen för vänstern i Ryssland under kriget, om KPRF (Ryska federationens kommunistparti), den ryska vänstern mer allmänt, dess möjligheter att överleva i vad Budrajtskis betecknar som ”diktatoriska förhållanden” och de mål dess medlemmar kan sätta upp nu om en decentraliserad, demokratisk framtid för Ryssland, då staten verkligen tjänar flertalets intressen.

Vad består vänstern i Ryssland av idag?

Den 24 februari 2022 gick den nuvarande regimen i Ryssland in i ett stadium av öppen diktatur, som hindrar all legal politisk verksamhet i landet. Följaktligen har de politiska grupper och rörelser som existerat fram till dess splittrats i två större läger: det ena som stöder den ”speciella militära operationen” i Ukraina och där den andra tar avstånd och protesterar. Samma splittring inträffade inom den breda vänstern i stort. Detta gick att förutsäga, eftersom det stärkte tendenser som går att spåra ända sedan 2014. I dagens Ryssland finns två sorters vänster och vi måste vara på det klara med vilken av dessa båda antagonistiska rörelser vi talar om.

Låt oss börja med det block som är för kriget. När man talar om den parlamentariska etablissemangsvänstern i form av kommunistpartiet, KPRF, går den verkligen att betrakta som en vänsterkraft?

Den vänster som stöder kriget representeras först och främst av ledningen för KPRF och av dem som stöder det. Exempelvis har Sergej Udaltovs Vänsterfront antagit en pro-krigshållning och är egentligen lierad med KPRF. De betraktar kriget och konflikten med Väst som en radikal utmaning för Rysslands tidigare samhällspolitiska modell, en utmaning som oundvikligen kommer att tvinga landet i riktning mot vad de betecknar som ”socialism”.

Huvudproblemet med deras hållning (om man klumpar ihop deras allmänna principer och praktiska agerande) är att den inte ger något svar på vem som ska vara subjektet i den ”socialistiska” förändring de talar om. Det kan inte vara massorna de talar om, den anställda arbetskraften, för den utvägen har blivit omöjlig i Ryssland. All öppen politisk aktivitet, inklusive föreningsrätten, har krossats. Strejker förekommer inte längre. Det ryska samhället befinner sig i ett tillstånd av maximal depression och förödmjukelse. Putins Ryssland har inte utrymme för någon som helst utveckling mot rättvisa.

För den vänster som stöder kriget är subjektet för denna ”socialistiska” utveckling dagens härskande elit. Dess strategi består således i att fortsätta med socio-ekonomiska reformer. Drivkraften bakom dessa förändringar (vi talar nu om saker som förstatligande av stora industrikoncerner eller en mer ”jämlig” omfördelning av landets tillgångar) är de objektiva behoven i ett land som befinner sig i akut yttre konflikt. Därav satsningen på en militariserad ”socialism”, bl a hård central planering för att kunna tillfredsställa den pågående krigföringens behov.

Under de rådande förhållandena av diktatur är Putin den ende som KPRF:s propaganda riktar sig till. Det är honom detta parti anser sig behöva övertyga om att genomföra de reformer man förordar. När presidenten i juli 2022 träffade de olika grupperna i parlamentet förklarade KPRF:s ordförande Gennadij Zjuganov att hans parti fullt ut stödde Putins politiska inriktning, men att han skulle vilja se några steg på vägen mot socialism. Putin svarade, lite skämtsamt, att det var en intressant tanke, men att det vore bra att först ange lite mer om hur den socialismen skulle se ut i praktiken.

Det finns ytterst goda skäl att betvivla att KPRF och dess bundsförvanter kan betraktas som någon egentlig vänsterkraft, eftersom socialismen ju handlar om att massor som gjort sig fria återtar den politiska och ekonomiska makten genom självorganisering på gräsrotsnivå. Socialism i denna klassiska betydelse är något där folket är drivande och upprättar en ny samhällsordning där flertalet, och inte ett fåtal, gynnas.

Dagens KPRF och dess allierade har avvisat den idén, eftersom de inte ser massornas intresse av en grundläggande förändring som något subjekt, någon drivkraft, till förändring. Zjuganovs syn på socialismen kräver ingen medverkan av massorna; hans uppfattning är att gräsrotsaktivitet inte är önskvärd, eftersom vanligt folks agerande är nyckfullt och därmed går att utnyttja av Rysslands fiender, som kan lura dem med sina falska värderingar. Då är det betydligt säkrare att genomföra reformer som utgår från statens intressen.

Har KPRF någon reell politisk makt? Har partiet något verkligt inflytande över det som sker i landet, även om man övergett sina grundläggande vänsteruppfattningar?

KPRF har precis firat sin trettioårsdag under stor pompa. Det gör partiet, under ledning av sin evinnerlige ledare Gennadij Zjuganov, praktiskt taget jämnårigt med det post-sovjetiska politiska systemet. Det är värt att notera att dess plats i det systemet är ganska mångtydig. Som ett parti för ”styrd demokrati” har det aldrig ställt några riktiga krav på politisk makt och samordnat alla sina steg med Kreml, på senare tid följer man uttryckligen direktiven därifrån.

Detta parti har aldrig försökt få någon att gå ut på gatan. Det är inte inriktat på vad som sker utanför parlamentet, i stället går allt ut på att fördela platserna i statsduman och regionala maktorgan. Med andra ord, detta parti har inga större politiska ambitioner. Det handlar bara om att hålla sig självt och den egna apparaten vid liv och bli en karriärstege för politiker.

Det finns tjugotals som blivit guvernörer eller hamnat i beslutsposition bara för att de börjat sin bana med att klättra upp för den hierarkiska stegen inom kommunistpartiet. Ta bara guvernören i Orel, Andrej Klytjkov, eller deputerade i statsduman i Moskva som Gennadij Zjuganovs sonson Leonid Zjuganov, eller guvernören i Chassien, Valentin Konovalov. Samtliga har gjort sin karriär inom KPRF och skapat sig en blygsam politisk position. Inom det nuvarande politiska systemet är det osannolikt att KPRF kan föra en längre än till posten som biträdande chef eller någon plats i ett lokalt styre.

KPRF:s nisch i det politiska systemet i Ryssland är en produkt av dess funktion, som går ut på att attrahera protest- och oppositionellt benägna väljare i samband med val. De som röstar på KPRF gör det inte för att de vill ge Zjuganovs sonson en karriärväg eller för att partiet ska stödja allt Putin företar sig. De röstar på KPRF för att de är missnöjda med tillvaron i olika

avseenden, i första hand den sociala aspekten. De är missnöjda med klyftorna och fattigdomen.

I 30 år har KPRF ständigt förrått de människor som röstat på det. I varje stadium av nutida politisk historia i Ryssland har vi sett klyftan mellan väljarna och de som till sist blivit deras representanter. Exempelvis 2011 då rörelsen Rättvisa Val och proteströrelsen *Bolotnaja* tog fart sedan Enade Ryssland använt sig av valfusk i valet till statsduman. Den liberala oppositionen deltog endera inte i det valet eller uppnådde betydligt sämre resultat än kommunisterna. Rättvisa Val-protesterna var i stort sett uttryck för upprördhet bland dem som röstat på KPRF. Men partiet som sådant ställde sig inte bakom protesterna, i stället var man med om att slå ned dem som protesterade.

Ett annat exempel är valet till statsduman i september 2021. Till stor del tack vare strategin med ”smart röstning” som Navalnyjs team använde sig av, gick de flesta missnöjesrösterna till kommunistpartiets kandidater. En betydande andel av de kandidaterna segrade i sina distrikt, men fick ändå ingen plats i parlamentet på grund av det omfattande valfusket, bl a genom att online-röstandet manipulerades. Partiledningens reaktion var att, visst hade det förekommit en del oegentligheter, men alls inte så omfattande att det fanns anledning att ifrågasätta valresultatet eller att ta strid med regimen.

Denna ambivalens från KPRF, ett etablissemangsparti som lockade väljare som var benägna att protestera, avspeglas också i dess sammansättning. KPRF har varit en magnet för folk som varit seriöst intresserade av vänsterpolitik utan att ge efter för Kreml, för att försvara sina väljares intressen och för att bygga gräsrotsrörelser. Under hela sin existens har KPRF inkluderat båda dessa motstridiga grupper med helt olika motiv. Ledningen däremot har alltid bestått av personer som samarbetat med Kreml, som gärna velat göra KPRF till ett etablissemangsparti. Samtidigt har partiets lokalavdelningar ofta attraherat folk med helt andra förväntningar.

2021 såg vi den motsättningen i aktion när strategin med ”smart röstning” gjorde att kandidater för KPRF som Michail Lobanov i Moskva blev valda, inte minst på grund av att de verkligen och konsekvent var mot etablissemanget. När kriget bröt ut var det bara ett fåtal deputerade som tog ställning mot det, men alla som gjorde det tillhörde KPRF.

Lyckades KPRF-medlemmarna uppnå resultat trots dessa inre motsättningar?

När man blir kommunal eller regional deputerad ger det vissa möjligheter. De är förstas starkt begränsade i och med att varje oppositionellt parti på etablissemangssidan, inklusive KPRF, bara utgör en minoritet. Men en deputerad är ändå någon som verkligen kan ge röst åt lokala samhällen, som i fallet med Jevgenij Stupin, deputerad i statsduman i Moskva och som också råkar vara medlem av KPRF.

Låt oss tala om den andra delen av vänstern, den som inte stödde invasionen. Om man inte anser sig stå nära KPRF, vilka andra vänsteralternativ finns det då?

Bland de vänsterorganisationer som tog avstånd från invasionen finns flera smågrupper som i huvudsak arbetar med massmedia. I en situation där praktiskt taget all pacifistisk eller antikrigs-aktivitet är förbjuden är de grupperna bara nätt och jämt legala. Organisationer som intagit en klar hållning mot kriget har tvingats under jorden och måste agera oerhört försiktigt. Det utgör ett allvarligt strategiskt problem för alla vänstergrupper som fanns i Ryssland före invasionen, oavsett om de var socialistiska eller anarkistiska. Det finns flera grundläggande strategier som de kan följa i det kärva läget som råder.

Den första är olaglig direkt aktion, vilket är svårt om man redan är en offentlig figur. Den andra är att begränsa sig till propaganda i små sammanhang som snäva studiecirkelar. Till sist

har vi strategin med rättshjälp åt arbetare, vilket för närvarande är tillåtet. Vi talar om cykelbudens fackförening *Courier*, hälsovårdsarbetarnas fack *Deistvie* och ytterligare några mindre fackföreningar där folk som är emot kriget är aktiva.

Hur blev fackföreningarna i Ryssland en politisk kraft och håller det på att förändras nu?

Låt oss först klargöra att det i Ryssland både finns fackföreningar som ingår i etablissemangen och sådana som är oberoende. De officiella etablerade fackföreningarna får mycket lite uppmärksamhet i medierna och de flesta av dess påstådda medlemmar vet inte ens om att de existerar. Ändå handlar det om en stor byråkrati. Federationen för oberoende fackföreningar (FNPR) har verkat i decennier som ett bihang till regeringen beträffande arbetsmarknadsrelationer och som redskap för företagsledarnas kontroll av arbetarna. Detta har helt uppenbart inget att göra med en verklig fackförening. Om vi letar efter historiska paralleller har olika fascistregimer också haft egna statliga fackföreningar och organisationer både för arbetsgivare och arbetare.

Vad beträffar oberoende fackföreningar har de få återstående möjligheterna till legal öppen verksamhet blivit något oerhört riskfyllt. Till exempel blev Kirill Ukrajntsev, ledare för cykelbudens organisation *Courier*, arresterad och fängslad förra våren och frigavs först nyligen.

Vi måste inse att dessa organisationer, trots en del framgångar lokalt, inte kan betraktas som fackföreningar i egentlig bemärkelse, eftersom en riktig fackförening kan få till stånd kollektivavtal med stora arbetsgivare. I Ryssland idag är detta däremot praktiskt taget omöjligt och då inte bara på grund av repressiva åtgärder från regeringens och företagets sida, utan för att lagstiftningen gör det omöjligt. En av Putins allra första åtgärder när han kom till makten var ju att införa en ny arbetsmarknadslagstiftning som minskade fackföreningarnas inflytande.

Det innebär att det är så gott som omöjligt att gå ut i någon kraftfull strejk i dagens Ryssland. Fackföreningarnas legala möjligheter är praktiskt taget lika med noll. Organisationer som *Courier*, *Deistvie*, eller Läraralliansen är utmärkta och mycket viktiga initiativ, men i realiteten får de verka så gott som helt underjordiskt. De liknar mer intresseorganisationer än egentliga fackföreningar. Som jämförelse, titta bara på protesterna mot pensionsreformen i Frankrike och skillnaden är tydlig.

Hur är det med anarkisterna? De har länge varit förföljda av staten. Börjar den anarkistiska rörelsen växa nu som reaktion på invasionen? Är det anarkister som ligger bakom sabotage av järnvägarna och som sätter eld på värvningskontor?

Det finns ganska lite information om vem som ligger bakom sådant. Jag har inga uppgifter om att den anarkistiska rörelsen skulle växa eller minska, eftersom de verkar under enormt tryck, i själva verket närmast underjordiskt. Men det är mycket svårt att växa när man arbetar underjordiskt.

Regimen har ansträngt sig för att minska anarkisternas roll bland yngre generationer av ryssar. För ungefär tio år sedan hade en större antifascistisk subkultur, till stor del baserad på en del anarkistiska idéer, etablerat sig i Ryssland. Dess inflytande var påtagligt. Regimen satsade en hel del på att utplåna denna antifascistiska scen. Det ledde till åtal mot *the Web* och många andra politiskt motiverade åtal. Bara genom att plocka bort nyckelfigurer lyckades regimen likvidera vad som mer eller mindre var en massrörelse.

Givetvis har en del av de antifascistiska stämningarna överlevt och övergått i partisangrupper. Frågan är inte så mycket dagsläget utan framtiden. Hur mycket av det de grupperna utför idag kommer att vara meningsfullt i framtiden? Isolerade handlingar, hur heroiska de än må vara,

förmår inte bryta den nuvarande trenden. Men jag tror att om det skulle uppstå ett behov av en bred rörelse mot kriget skulle alla tänkbara former, också de som redan finns, vara välkomna.

Stämmer det att ingen vänsterrörelse kan växa till någon betydelse 2023? Är läget egentligen inte perfekt för att växa?

Jag tror i princip inte att den diktatur som råder lämnar något utrymme för politiska och medborgerliga rättigheter. Ingen legal politisk aktivitet i någon som helst form tillåts, vilket i grunden hindrar de rörelserna från att värva nya medlemmar eller aktivt sprida sitt budskap i samhället.

Frågan är om det ryska samhället kan stå för en förändring tillräckligt seriös för att ge upphov till en ny sorts politik och även vad vänstern som sådan har att erbjuda beträffande landets utveckling efter Putin. Det är den stora uppgiften vänstern, och all opposition i Ryssland över huvud taget, har att hantera för närvarande och det betyder att vad man gör nu måste ha en långsiktig inriktning och inte hysa illusioner om omedelbara effekter.

Vad lägger den ryska vänstern i begreppet avkolonisering och hur ska den se ut?

Det är en komplicerad fråga, eftersom vi å ena sidan har begreppet "avkolonisering" som det utformats i post-koloniala studier och det å andra sidan finns praktiska frågor gällande Rysslands politiska framtid efter den återvändsgränd man hamnat i nu. Och de båda frågorna har ingen som helst relation med varandra. Det bästa är fokusera på den situation som råder nu i Ryssland och dess rötter i imperiet.

Först av allt måste vi inse att kriget har sin grund i historierevisionism och uppfattningen att Ryssland inte kan förvänta sig någon verklig existens inom sina nuvarande gränser. Enligt regimen måste Rysslands gränser ständigt flyttas fram för att "återta" områden som påstås "tillhöra Ryssland historiskt". Dessvärre bygger den uppfattningen på en viss tradition: det är inte Putin som kommit på den, i stället är den resultatet av hela arvet från det förrevolutionära imperiet, men även Stalintiden och Sovjettiden efter Stalin.

Den traditionen har nu rotat sig hos stora delar av befolkningen och är vad som gör propagandan så effektiv. Att få Ryssland efter Putin att leva i fred med sina grannar och inte hota andra länder, inklusive f d sovjetrepubliker och länderna i Östeuropa, fordrar en rejäl omvälvning av tänkesätt som har sin grund i imperiet. Vi måste arbeta inte bara med dagsläget utan också med vårt förflutna och hur vårt folk ser på Rysslands historia och relationerna med grannländerna. Det är det första som måste göras.

Det andra har att göra med Rysslands nuvarande officiella status som "federation", som i själva verket är en hyper-centralistisk stat där Moskva tillskansar sig alla tillgångar för att sedan låta dem sippra tillbaka till regionerna alltefter hur politiskt lojala de är mot regimen. Det är detta som bestämmer Rysslands hållning gentemot de inhemska minoriteterna, eftersom Kreml betraktar minsta uttryck för icke ryska identiteter i landet som ett hot. Det har lett till att regionala språk undertrycks, precis som återstoden av autonomi för regioner med stort inslag av icke ryska folk.

Den politiken har förts under Putins två decennier vid makten och har direkt koppling till regimen Moskva-centrerade karaktär och bristen på demokrati i landet. I det avseendet behöver vi en seriös förändring av Moskvans roll i hur landet styrs.

Skulle det då också oundvikligt leda till en politisk upplösning av Ryssland?

Ryssland som det ser ut idag håller tillbaka regionernas utveckling med tvångsmakt och pengar. Det har inget mer positivt att erbjuda sina regioner. När regimen politiska makt en

gång börjar sina och pengarna torkar inne (och det kommer att ske inom överskådlig framtid) kommer vi att få uppleva ett utbrott av centrifugala krafter i landet.

Följderna kommer inte att bli enbart gynnsamma för befolkningen i regionerna. Om vi vill slå vakt om något gemensamt politiskt utrymme – inte i bemärkelsen av att vara uppknuten till en särskild politisk makt, utan i bemärkelsen av en miljö som tillåter mänskligt kulturutbyte i någon form – vi måste tänka i form av de värderingar, idéer och principer som Ryssland i sig kan erbjuda regionerna. Idéer om tolerans, jämlikhet, välutvecklad socialpolitik och regionernas rätt att sköta sina egna tillgångar, skulle kunna bidra till att hålla liv i ett sådant utrymme i form av en federation eller ett samväld.

Om vi fortsätter att till det bittra slutet förneka att centralisering är ett problem, om vi fortsätter att försöka tvinga ned etniska regioner i någon form av Prokrustesbädd, och betrakta alla särdrag som ett hot mot staten och dess sammanhållning kommer det att leda till upplösning. Om Ryssland fortsätter på sin nuvarande kurs kan det leda till en mycket dramatisk upplösning. Men det går också att förändra den kursen och förhindra upplösning.

Hur ser ryssarna i allmänhet på vänsterpolitik? Hur mycket av hopp för framtiden har de rörelserna lyckats åstadkomma?

En del vänsterpolitiker har haft framgångar i det post-sovjetiska Ryssland. Vi har Michail Lobanov och några andra exempel på valsegrar, plus en hel klase av karismatiska deputerade på kommunal nivå som Sergej Tsukasov, som under en tid ledde distriktet Ostankino i Moskva. Eller den roll vänstern spelat i breda sociala rörelser som miljörörelsen *Shies* i Archangelsk-regionen. Vi har också det arbete som utförs av oberoende fackföreningar och den roll de haft för lokala framgångar. Sedan finns de oberoende fackföreningarna och deras roll för lokala segrar som Arbetarkonfederationens [KTR] effektiva insatser för att dussintals anställda vid tunnelbanan i Moskva skulle få tillbaka sina arbeten sedan de 2021 blivit olagligt uppsagda.

Under det senaste decenniet har det funnits en dubbel dynamik i Ryssland. Å ena sidan har vi varit med om ökat politiskt engagemang bland ungdomen, växande gräsrotsrörelser, politiska protester och aktivt deltagande i valkampanjer och val. Å andra sidan har vi också bevittnat hur statens repressiva apparat stärkts och ökat trycket mot detta nya uppvaknande. Regimens sätt att reagera på Majdanrevolten i Ukraina och allt den gjorde fram till invasionen hade inte bara utrikespolitiska orsaker, utan också inrikespolitiska. Regimens huvudmål var att trycka ner samhället fullständigt, splittra upp befolkningen och sprida en känsla av panik och skräck inför all politisk aktivitet över huvud taget.

Allt som hänt inom den ryska vänstern det senaste decenniet var en del av denna dubbla trend. Det läge vi befinner oss i efter den 24 februari 2022 kan ses som statens triumf över samhället i denna speciella historiska strid. Och eftersom vänstern alltid sluter upp bakom samhället gentemot staten är den triumfen också ett nederlag för vänstern.

Jag är ingen sociolog och kan inte ange några specifika siffror, men utifrån min egen erfarenhet, som bl a består av aktivism, kan jag säga att majoriteten av ryssar anser ojämlikhet och olika möjligheter vara den avgörande politiska frågan. En absolut majoritet av folket skulle hålla med en om man pläderade för att omfördela resurser och förmögenhet. De skulle också hålla med om att Ryssland måste bli en genuin välfärdsstat som tjänar flertalets intressen. Det är därför en vänsteragenda är så betydelsefull här.

Även den tre gånger dömde Alexej Navalnyjs framgångar har en hel del att göra med att han inkluderat delar av vänsterns agenda i sin egen anti-korruptionsretorik. Jag skulle säga att flertalet av dem som tittar på Navalnyjs videor förstår att de inte bara handlar om korrupta statstjänstemän. I själva verket visar de hur en obetydlig minoritet roffat åt sig alla tillgångar i

ett annars utblottat land. Den situationen är skriande orättvis. Huruvida tjänstemännen berikat sig legalt eller illegalt är det sista folk bryr sig om, eftersom just de lagar som gjort att denna grupp kunnat roffa åt sig rikedomarna ju faktiskt också skrivits av skurkarna själva.

En annan viktig aspekt av vänstertraditionen är dess inriktning på demokrati, och då inte bara formell demokrati. För den politiska vänstern handlar demokrati inte bara om fungerande parlamentariska institutioner. Det är också en fråga om hur vanligt folk kan påverka beslut som betyder något för deras egen tillvaro. Socialismen, som den sågs av sina grundare för cirka 150 år sedan, var en konsekvent vision av att föra demokratin så långt som möjligt. Det var en idé om demokrati som majoritetsmakt inte bara inom politiken, utan också inom ekonomin. Det är orsaken till att demokratiska krav som varit så viktiga i det ryska samhället de senaste decennierna – kravet på rättvisa val, församlingsfrihet, fria fackföreningar och strejkrätt – är något som tillhör den politiska vänstern.

Jag anser att om Ryssland hade behållit några möjligheter till verkligt öppet politiskt liv, med ett vänsterliberalt parti som kunnat ställa upp i val, skulle vi redan ha konstaterat ett uppsving för vänsterpolitik i detta land. Alla förutsättningar har funnits till hands det senaste decenniet och den jäsning som pågick bland massorna talade också i den riktningen.

Förutom statens repression, finns det andra orsaker till att vänstern inte lyckats få genomslag i samhället?

Trots kraven i på demokratisering och social rättvisa är större delen av samhället politiskt passiv. Folk har inte visat sig redo att agera och jag tror inte att det bara beror på att det satts käppar i hjulet för organisering på gräsrotsnivå eller rädsla för repression.

I ett utpräglat marknadssamhälle där var och en bara tänker på sig själv, där pengar är synonymt med makt och där alla bara är inriktade på att i någon form kunna överleva själv, låter allt tal om gemensamma intressen som rena dumheter. Det ”sunda förnuft” som kännetecknade Ryssland före kriget har stått i vägen för vänsterns agenda och allt tal om självorganisering på gräsrotsnivå. Aktivister i Ryssland har fått slita hårt för att förklara varför hyresgäster i ett bostadshus skulle bilda en kommitté för att försvara sina intressen gentemot lokala hyresvärdar. Anställda har också haft svårt att förstå vad det är för mening med organiserad gemensam kamp för gemensamma rättigheter.

I stället har folk undrat om att ta upp kamp skulle ge dem några fördelar eller tvärtom ytterligare problem. Så har det sett ut i Ryssland och det är det som lett till den apati vi konstaterat och att befolkningen varit så mottaglig för militaristisk propaganda.

Vänsterns satsning på begränsad kamp mot ojämlikhet verkar ha fjärmat den från massorna. Och vänstern har inte lagt fram några krav på att förändra systemet, ekonomiskt eller i annan form. Är det orättvist att säga så?

Att aktivisterna fokuserat på praktiska dagsfrågor är ett problem. Det går också lättare att motivera folk när det är något de kan göra här och nu. I allmänhet är det något bra, eftersom aktivisterna ofta lyckas hjälpa någon. Samtidigt leder fixeringen vid ”här och nu” bort aktivisterna från mer övergripande politiska program och förslag, från att utveckla mer vittomspännande synsätt som förklarar den samhälleliga verkligheten. Men folk behöver sådana visioner i sin vardag.

Vi kan se att ryssarnas fixering vid YouTube och alla sorters ansikten på en bildskärm har att göra med detta behov av en övergripande världsåskådning: för att förstå vad de behöver göra har folk behov av någon som knyter ihop händelser och skeenden till en sammanhängande holistisk bild. Folk som är helt försjunkna i aktivism klarar ofta inte av att hitta någon sådan

bild. Endera tycker de inte att det är särskilt intressant, eller också har de inte tillräckligt med tid eller resurser. Det är till skada för den vänsterrörelse vi ser i dagens Ryssland.

Men det handlar inte bara om hur ett fåtal kan formulera mer allmänna politiska program. Förslag som inte har någon koppling till praktiken och i de massrörelser som existerar blir ofta abstrakta. När exempelvis liberala ekonomer börjar tala om ”hur Ryssland ska reformeras” brukar det också vanligen råda klarhet om agendan: ”Putin måste ersättas av någon i still med Jevgenij Tjitjvarkin [affärsman i exil i London som öppet stöder Ukraina, ö.a.], som kan omforma ekonomin efter eget skön.” För vänstern ser frågan om agendan helt annorlunda ut. Det handlar om att förändra det politiska systemet så att det tjänar flertalet. Svaret på den frågan går inte att ge på förhand eller lösas i form av ett tankeexperiment.

Vladimir Lenin sade att vi aldrig kommer att förstå hur socialismen ska se ut i detalj förrän massorna börjat agera. Det är något som fortfarande är giltigt för vänstern. Vi kommer inte att kunna säga hur ett rättvist samhälle ska se ut förrän den idén rotat sig hos miljontals människor och massorna bestämt sig för att de vill se det förverkligat i praktiken.

Hur ska vi komma fram till vilka långsiktiga mål som vänstern måste prioritera i rysk politik? Vad ska man lägga tonvikten vid för att kunna göra sig hörd?

Vänstern måste lära sig läxan och dra slutsatser av vad som hänt i landet. Vi måste vara mycket klara över att denna regim inte går att utveckla. Den kommer inte att förändras av sig självt och det kommer att krävas någon form av ganska radikal omvandling. Den kommer att inträffa om Ryssland går igenom en systemkris samordnad med en aktiv vilja till förändringar underifrån på gräsrotsnivå.

Därför krävs det att vänstern tänker igenom vilken roll den ska inta i denna framtida massrörelse. Den nuvarande regimen har omöjliggjort förändringar inom det existerande ramverket. Det behövs en ny konstitution, nya lagar, nya politiska partier och KPRF kommer, med all sannolikhet, att hamna på soptippen tillsammans med resten av det nuvarande politiska systemet.

Det kommer definitivt att krävas en omvärdering av tidigare privatiseringar, som ju utgjort fundamentet för den nuvarande ryska regimen. Det kommer att krävas en radikal omvärdering av samhällspolitiken, Putins arbetsmarknadslag måste avskaffas, progressiv beskattning införas, en ny budgetpolitik för utbildning och hälsovård.

Förutom detta behöver samhället inte bara en omfördelning av resurser utan en omformulering av den filosofi som samhällspolitiken i Ryssland idag bygger på. I dag bestäms den av principen om effektivitet: skolor, sjukhus och museer är samtliga ute på den fria marknaden och måste skapa inkomster och finansiera sig på egen hand. Icke vinstgivande institutioner läggs ned vilket innebär att staten aldrig behöver ta några förluster. Principen att staten alltid måste gå med vinst, att den framför allt får in mer än vad den lägger ut, måste överges. Hela den sociala välfärdssfären måste utgå från samhällets behov, inte marknadsmässig effektivitet eller profitmål.

Vidare måste det komma till ett program för jämlikhet mellan könen, alla dessa anti-HBTQ-lagar måste avskaffas, nya lagar mot våld i hemmet måste införas. Ett särskilt program måste till för att göra Ryssland till en verklig federation där lokala styren får sköta regionala budgetar. Vi måste också se till att etniska minoriteter får möjlighet att främja sina egna språk och kulturer, om inte det görs kommer de minoriteterna att hamna i maktlöshet och offermentalitet.

Dessa mål är helt klart beroende av att makten i Ryssland decentraliseras. Vilka former det kommer att ta sig är en öppen fråga, men jag är säker på att det finns ett direkt samband

mellan decentralisering och demokrati. Ju mer makt folk har lokalt, och ju mindre som blir kvar på toppen, desto mer hållbara kommer Rysslands demokratiska institutioner att bli i framtiden.

Översättning: Björn Erik Rosin

Lästips – Mer av Ilya Budraitskis

[Hoppet i en hopplös situation](#) (2014)

[Vi befinner oss i ett sämre läge än under kalla kriget](#) (februari 2022)

[Mot Putins krig i Ukraina](#) (maj 2022)

[Artikel och intervju](#) (juni 2022)

Tillsammans med Enzo Traverso: [Den globala postfascismen och kriget i Ukraina](#) (maj 2023)

Video: [Ukrainian and Russian academics discuss the war](#)

Budraitskis är även författare till en läsvärd bok:

Dissidents among Dissidents: Ideology, Politics and the Left in Post-Soviet Russia (2022)

